

24 września 2024 r.

dr hab. Sylwiusz Retowski, prof. Uniwersytetu SWPS

Wydział Psychologii w Sopocie

Uniwersytet SWPS

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Piotra Bereznowskiego

„Sieciowe podejście do uzależnienia od pracy oraz uzależnienia od nauki”

napisanej pod kierunkiem dr hab. Romana Konarskiego, prof. UG oraz promotora
pomocniczego dr hab. Pawła Atroszko

W swojej rozprawie doktorskiej mgr Piotr Bereznowski analizował związki pomiędzy symptomami uzależnienia od pracy, wymiarami zaangażowania w pracę, wymiarami wypalenia zawodowego oraz postrzeganym stresem oraz związki pomiędzy symptomami uzależnienia od nauki oraz wymiarami zaangażowania w naukę. Podjętą przez Doktoranta tematykę ulokować można na styku psychologii klinicznej oraz psychologii pracy i organizacji. W swoich badaniach Doktorant wykazał między innymi, że wzorce pomiędzy symptomami uzależnienia od pracy oraz uzależnienia od nauki są podobne do siebie. Przeprowadzane przez Doktoranta badania oprócz istotnych wniosków teoretycznych, stanowić mogą bazę do potencjalnych działań prewencyjnych, w celu ograniczenia negatywnych skutków różnego typu uzależnień.

Rozprawa doktorska mgr Piotra Bereznowskiego składa się z autoreferatu oraz czterech artykułów empirycznych, opublikowanych w ostatnich dwóch latach w recenzowanych czasopismach naukowych z listy JCR. Doktorant jest pierwszym i korespondującym autorem we wszystkich czterech artykułach. Na podstawie oświadczeń współautorów można wnioskować, że był wiodącym Autorem w trzech publikacjach, w czwartej publikacji (doi.org/10.1007/s11469-023-01234-4) jego wkład

był był bardzo znaczący, co w sumie pozwala mi sądzić, że wspomniane publikacje stanowią solidną podstawę do oceny dorobku naukowego Doktoranta.

Autoreferat zawiera ogólny opis przeprowadzonego cyklu badań (Wprowadzenie do autoreferatu), Wprowadzenie teoretyczne oraz Opis badań własnych. Wprowadzenie do autoreferatu stanowi pewnego rodzaju „przewodnik”, dzięki któremu można łatwo zorientować się w składowych prezentowanego dorobku oraz analizowanych w każdym z artykułów próbach. Doktorant omawia również, jakie zmienne analizowane są w każdym artykule, wskazując bezpośrednio na „przyrost” wiedzy w ramach prezentowanego cyklu artykułów. Ta część stanowi mocną podstawę do analizy kolejnych części autoreferatu oraz zgromadzonego dorobku.

Zaprezentowane w autoreferacie wprowadzenie teoretyczne oceniam wysoko. Autor omawia konsekwencje psychologiczne pracy zawodowej oraz nauki zwracając uwagę na te aspekty, które łączą obydwa zjawiska. Niewątpliwie najważniejszą z badanych przez Doktoranta zmienną jest uzależnienie od pracy i nauki. W tej części autoreferatu Doktorant precyzyjnie omawia rolę uzależnienia w kontekście zaangażowania w pracę/naukę, doświadczanego stresu oraz wypalenia zawodowego. Autor klarownie wyjaśnia na czym polega sieciowe podejście do zjawisk psychologicznych oraz omawia sieciową teorię zaburzeń psychicznych.

W części „Badania własne” Doktorantowi udaje się syntetycznie przedstawić swój projekt, odwołując się do czterech artykułów stanowiących podstawę jego rozprawy doktorskiej. Po przeczytaniu tej części nie mam wątpliwości, że artykuły stanowią pewną merytoryczną całość. Autoreferat kończy się omówieniem mocnych stron oraz ograniczeń przeprowadzonego cyklu badań. Autor proponuje również kierunki przyszłych badań.

Swoją ocenę rozpocznę od opisanie tych elementów pracy, które uważam za zalety. W mojej ocenie są to:

- 1) Badania zaprezentowane w serii artykułów stanowią niewątpliwie oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Autor jednoznacznie definiuje, że jego badania i analizy ulokowane są w paradygmacie opartym o sieciową teorię zaburzeń psychicznych. Posługuje się również z powodzeniem odpowiednią dla tego paradygmatu metodologią analityczną.
- 2) Bardzo doceniam fakt, że autor weryfikował modele grafowe w kilku niezależnych próbach pochodzących z różnych krajów. Zdecydowanie podwyższa to trafność zewnętrzną prowadzonych badań.
- 3) Zgadzam się z Doktorantem, że wielkość analizowanych prób oraz szacowanie modeli na podstawie kilku prób podwyższa moc statystyczną oraz zwiększa szanse na zreplicowanie uzyskanych wyników w przyszłych badaniach.
- 4) Wszystkie artykuły składające się na rozprawę doktorską ukazały się w recenzowanych czasopismach naukowych z listy JCR: *SAGE Open* (IF=1,7), *Frontiers in Psychology* (IF=2,6) oraz *International Journal of Mental Health and Addiction* (IF=3,2), co z jednej strony świadczy o weryfikacji przeprowadzonych badań przez międzynarodowe środowisko naukowe, z drugiej – zwiększa prawdopodobieństwo, że z wyników badań korzystać będą duże grupy badaczy z różnych krajów posługujących się językiem angielskim.
- 5) Wysoko oceniam część autoreferatu dotyczącą ograniczeń przeprowadzonych badań. Moim zdaniem jest ona dowodem dojrzałości naukowej Doktoranta oraz potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Pomimo mojej pozytywnej opinii na temat przedstawionego cyklu badań, widzę jednak kilka mankamentów:

- 1) Muszę przyznać, że chociaż Doktorant przyznaje, że poprzeczny charakter badań oraz Gaussowskie modele grafowe uniemożliwiają testowanie hipotez na temat kierunkowości zaobserwowanych związków, to w paru miejscach odnoszę wrażenie, że wyniki przeprowadzonych analiz są nieco nadinterpretowane. Na przykład opis wyników przeprowadzonych badań na stronie 32 i 33 w niektórych miejscach sugeruje zależności przyczynowo-skutkowe.

- 2) Mam także pewien kłopot z często stosowanym przez Doktoranta określeniem „dynamiczne systemy symptomów”. Rozumiem, że takie właśnie określenia stosuje się w ramach paradygmatu sieciowego, niemniej tego typu określenia wydają mi się nieco na wyrost. Mam silne przekonanie, że wnioski dotyczące dynamiki zmian można wyciągać jedynie w oparciu o badania podłużne, czasami - eksperymentalne, a na pewno nie dają do tego podstaw badania poprzeczne.
- 3) Miejscami mam wrażenie, że Doktorant opisuje wyniki badań podłużnych bądź wyniki jakościowej analizy przypadku (patrz s. 33). W skrócie określiłbym to w ten sposób, że Autor czasami opisuje w autoreferacie wyniki badań w sposób procesowy opierając się na badaniach poprzecznych. Uznaję, że być może jest to jedynie objaw pasji z jaką Doktorant opisuje wyniki przeprowadzonych przez siebie analiz, gdyż nie widzę, co dawałoby Autorowi podstawę do takich interpretacji. Rozumiem, że pewne wnioski dotyczące konsekwencji uzależnienia można wyciągać w oparciu o badania podłużne, lub chociaż z powtórzonym pomiarem. Dobrym przykładem mogą być badania Shimazu i współpracowników (2015) - DOI: [10.1007/s12529-014-9410-x](https://doi.org/10.1007/s12529-014-9410-x).
- 4) Poważnym mankamentem jest jednopozycyjny pomiar symptomów uzależnienia od nauki i pracy – a więc centralnej zmiennej analizowanej w tym projekcie. Niewątpliwie treść tej pozycji może mieć kluczowe znaczenie dla uzyskanych wyników. nierozstrzygnięte na razie jest pytanie, czy wyniki zreplikują się, gdy do pomiaru poziomu uzależnienia użyta zostanie inna pozycja, zupełnie inaczej sformułowana?
- 5) Ostatnią kwestią są praktyczne implikacje przeprowadzonych badań. Doktorant odwołując się do innych badań prowadzonych na podstawie sieciowej teorii zaburzeń psychicznych podkreśla znaczenie praktyczne uzyskanych wyników. Na podstawie uzyskanych przez siebie wyników badań proponuje również oddziaływania terapeutyczne, które wspomóc mogą zarówno osoby uzależnione, jak i osoby z grupy podwyższonego ryzyka tego typu uzależnienia. W sumie to dobrze, że Doktorant tak optymistycznie postrzega możliwości

wykorzystania wyników swoich badań. Pamiętać jednak należy, że niezależnie od nadziei związanej z podejściem sieciowym do uzależnień, cały czas otwartą kwestią pozostaje, czy wyniki przyszłych badań nad realnymi interwencjami organizacyjnymi potwierdzą te nadzieje.

Reasumując, pomimo wskazanych uwag krytycznych, oceniam recenzowaną rozprawę doktorską bardzo pozytywnie. Przeprowadzone badania świadczą o wysokim poziomie kompetencji naukowych Doktoranta, potwierdzając jego zdolność do analizy wyników, formułowania wniosków oraz publikowania tekstów naukowych. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego i potwierdza solidną wiedzę teoretyczną Doktoranta w obszarze psychologii. Wnioskuje o dopuszczenie mgr. Piotra Bereznowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Biorąc pod uwagę poziom rozprawy, zakres wykonanych badań oraz ilość publikacji składających się na rozprawę składam formalny wniosek do Rady Dyscypliny o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Piotra Bereznowskiego.